

YURTIMIZDAGI SUV OMBORLARI VA ULAR ATROFIDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Ozoda Abdullaeva

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolamda O'zbekiston suv omborlari haqida ma'lumot berilgan. O'zbekistondagi Kattaqo'rg'on suv omborini atrof muhitini muhofaza qilish va uni asrab avaylash ko'rib chiqilgan. Suv omborlarini qurish eramizdan 5ming yil muqaddam boshlangan. So'nggi 70-80yil davomida suv omborlarini qurish juda tezlashib ketdi.

O'zbekiston Respublikasida 55ta suv ombori bor ulardan 54 tasi gruntli to'g'ondan tashkil topgan. O'zbekiston Respublikasi hududidagi 55dan ortiq suv ombori mavjud bo'lib Andijon suv omboridan boshqa barchasi grunt to'g'onlarni tashkil etadi. Kattaqo'rg'on suv omborini noyob o'simliklarini saqlab qolish uning bioxilma xilligini yosh avlodga qanday bo'lsa o'z xolicha yetqazish asosiy maqsadimiz

Kalit so'zlar: Kattaqo'rg'on suv ombori, ob-xavosi, bioxilma xillik, pista, xo'jalik sanoati, baliqchilik

O'zbekiston Respublikasining Kattaqo'rg'on suv ombori birinchi bo'lib qurilgan suv omboridir. Kattaqo'rg'on shahri yaqinida tabiiy chuqurlikda barpo etilgan. Kattaqo'rg'on suv ombori Zarafshon vodiysidagi ekin maydonlarini suv bilan ta'minlaydi va Zarafshon (Qoradaryo)daryosi suv rejimini tartibga soladi sel va toshqin suvlarini jamg'aradi. Kattaqo'rg'on suv ombori 1940-1951 yillar davomida qurilib foydalanishga topshirilgan.

Kattaqo'rg'on suv omborining asosiy inshooti kompleksi suv chiqarg'ichli to'g'on suvkeltiradigan va suv oqib ketadigan kanallardan iborat. Kattaqo'rg'on suv omborining suvi bilan Samarqand, Buxoro viloyatlaridagi 94mingga yer sug'oriladi va 150mingga yerning suv ta'minoti yaxshilanadi. Kattaqo'rg'on suv ombori suvi kanal bilan qoradaryoga qo'yiladi. Suv omborida baliqchilik tez rivojlanadi, yiliga o'rta hisobda 240-250s baliq ovlanadi. Kattaqo'rg'on suv omborining qolgan suv omboridan farqli jihati uran borligidir lekin hali qazib olinmagan hisoblanadi

Pistadoshlar oilasiga mansub pista asosan buta yoki daraxtlar turkumiga kiruvchi yong'oq mevali daraxt. O'zbekistonda pistani o'stirish ishlari 1937-yildan Bobotog' (Surxandaryo viloyati) tog'larida boshlangan. Kattaqo'rg'on suv omborining atroflarida 2mingdan ortiq pistazorlar tashkil etilgan. Pista asosan lalmi yerlarda 10-12 yilda sug'orma yerlarda esa 7-8 yilda hosilga kiradi. Suv omborining yerlari esa sug'orma yerlarga kiradi. Pista qurg'oqchilikka chidamli hisoblanadi. Suv omborining suvi asosan yoz oylarida xo'jalikda sarflanadi shuning natijasida suv sathining pasayishi kuzatiladi kuz oylarida esa yog'ishi natijasida suv yana o'z o'rnini egallaydi.

Kattaqo'rg'on suv omborida qish oylari juda sovuq yoz oylarida esa havo mo'tadil bo'ladi. Suv omborlarini qurish eramizdan 5ming yil muqaddam boshlangan. So'nggi 70-80yil davomida suv omborlarini qurish juda tezlashib ketdi. O'zbekiston Respublikasida 55 ta suv ombori bor ulardan 54 tasi gruntli to'g'ondan tashkil topgan. O'zbekiston Respublikasi hududidagi 55dan ortiq suv ombori mavjud bo'lib Andijon suv omboridan boshqa barchasi grunt to'g'onlarni tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasining Kattaqo'rg'on suv ombori birinchi bo'lib qurilgan suv omboridir. Kattaqo'rg'on shahri yaqinida tabiiy chuqurlikda barpo etilgan. Kattaqo'rg'on suv ombori Zarafshon vodiysidagi ekin maydonlarini suv bilan ta'minlaydi va Zarafshon (Qoradaryo)daryosi suv rejimini tartibga soladi sel va toshqin suvlarini jamg'aradi. Kattaqo'rg'on suv ombori 1940-1951 yillar davomida qurilib foydalanishga topshirilgan. Kattaqo'rg'on suv omborining asosiy inshooti kompleksi suv chiqarg'ichli to'g'on suvkeltiradigan va suv oqib ketadigan kanallardan iborat.

Kattaqo'rg'on suv omborining suvi bilan Samarqand, Buxoro viloyatlaridagi 94 mingga yer sug'oriladi va 150mingga yerning suv ta'minoti yaxshilanadi. Kattaqo'rg'on suv ombori suvi kanal bilan qoradaryoga qo'yiladi. Suv omborida baliqchilik tez rivojlanadi, yiliga o'rta hisobda 240-250s baliq ovlanadi. Kattaqo'rg'on suv omborining qolgan suv omboridan farqli jihati uran borligidir lekin hali qazib olinmagan hisoblanadi.

Pistadoshlar oilasiga mansub pista asosan buta yoki daraxtlar turkumiga kiruvchi yong'oq mevali daraxt. O'zbekistonda pistani o'stirish ishlari 1937-yildan Bobotog' (Surxandaryo viloyati) tog'larida boshlangan. Kattaqo'rg'on suv omborining atroflarida 2mingdan ortiq pistazorlar tashkil etilgan. Pista asosan lalmi yerlarda 10-12 yilda sug'orma yerlarda esa 7-8 yilda hosilga kiradi. Suv omborining yerlari esa sug'orma yerlarga kiradi. Pista qurg'oqchilikka chidamli hisoblanadi. Suv omborining suvi asosan yoz oylarida xo'jalikda sarflanadi shuning natijasida suv sathining pasayishi kuzatiladi kuz oylarida esa yog'ishi natijasida suv yana o'z o'rnini egallaydi.

Kattaqo'rg'on suv omborida qish oylari juda sovuq yoz oylarida esa havo mo'tadil bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. F.A.Gapparov, D.V.Nazaraliev, S.R.Mansurov „Suv omborlaridan foydalanish" o'quv qo'llanma Toshkent-2019
2. A.R.Rasulov, F.X.Hikmatov, D.P.Aytbobev, „Gidrologiya asoslari" Toshkent Universitet " 2003
3. X.Valiyev, Sh.Murodov, B.Xolboyev, „ Suv resurslaridan mukammal foydalanish va muhofaza qilish " Toshkent - 2010, 168 - bet
4. „ Suv omborlari gidravlikasi " o'quv qo'llanma Toshkent-2012
5. 5.M.R.Ikramova „ Suv omborlar gidrologiyasi " o'quv qo'llanma Toshkent: Baktriya Press - 2019, 176-bet
6. „ Suv omborlari barpo etishning asosiy maqsadi " o'quv uslubiy majmua Toshkent - 2014